

TOSCA

Operabemutató a Zenés Színházban

Politikai kriminek mondhatnók akár e századfordulós operát. Századfordulós, hiszen idő-kilométerkövei 1800, ekkor játszódik *Sardou* drámája, meg 1900, mikor Puccini operáját először látja közönség, virtuosus, igazi olaszos bemutatón, ugyanott Rómában, hol a cselekmény zajlik. A rendőrbáró és a festőlovas vetélkedője az ünnepeit énekesnő kegyelért tudniillik végsőfokon nem a férfiúi kvalitásokon dől el — a darab egyébként is akkor kezdődik, amikor már elődtől rég —, hanem politikai hovatarozásukon. S itt a helyzetük pontosan fordítottja a magánéletbelinek: Cavaradosi „amatőr”, Scarpia a hivatos. Amaz a haladó eszme humanistája, emez viszont — a reakciós hatalom minden hájjal megkent professzionistája, s pusztító-önpusztító párviadaluknak éppen az a Tosca magasztosul áldozatává, ki máskülönben kedvezményezettje lehetne e természetes emberi konfliktusnak, ha az nélkülözne politikai-ideológiai meghatározottságát. Sőt, Tosca mártíromságában az apolitikus ember rafinériátlansága, kiszolgáltatottsága is földreng, midőn a naiv művészlelek rátéved a politika terapszálára...

Scarpia és Tosca a második felvonásban; Gyimesi Kálmán és Bajtaj Horváth Ágota

premiereken még neki-neki-gyűrűkzének átfújni e kegyetlen hangulat, későbbi előadásokon azonban letesznek róla. „Az a hibát követtem el — sóhajta egyik levelében Puccini —, hogy olyan operát írtam, amelyet sohasem adnak majd elő úgy, ahogy kellene.” Valószínűleg azért aggályoskodott, mert szerepeinek drámaisága különleges igényeket támaszt. Alig van igazán látványos száma; a képária, Tosca imája, a levélárja, slusz passz. Am rendkívül eructív, figurárhoz nem elég — a szép hang, a bel canto, zenéleg is „el kell játszani” azokat, elhitetni a kifejezésnek olyan „külsődleges” eszközeivel, mint a sziszegés, sutogás, gúnykacaj, meggyás. Ez a zene kezdettől feszülten és pontosan reagál, jellemzi, hangsúlyozza vagy elkíséri a színpadi cselekvések mindahány mozzanatát — ezért aztán szerepei játékgényesebbek a szokványosnál, csak egész miliője, az előadás atmoszférája képes fölragyogtatni hatásának teljességét — mert ha mondjuk szenttelenül játszanak, vagy gyöngye pont akad a szereposztásban, oda az illúzió.

Pál Tamás, akinek képeségei a Szegeden töltött évek során szemlátomást sokat fejlődtek az operák drámaiságának érzékelésében, most szinte végig hibátlan tempókat diktál. Szinte, mert néha még hajszoja zenekarát, jó párszor megszagattja (ilyenkor a szólisták kiguvadt szemekkel kelnek „hangversenyre” az orkeszterrel), ám a varázsos Scarpia-motívumot, a bé-asz-e-dúr-akkordokat és közvetlen származékait rendre nagy fantáziával, lebillincselően vezeti elő. Általában jól tartja kézben az előadást, noha helyell-közze úgy tetszik, a tragikum nem annyira belakár — illik ide, minimális megalkuvásokkal fölvezethető a szükségsszínpadra. Sőt, az egyetlen nagyjelenet, a Te Deum mellett sem igen akad egyéb árláknál, kettősöknél, így még bensősége-sebbé válik az opera — illetőleg hát, van a második felvonásban egy tercettféle, nem az igazi. Miként a Te Deum zenei szövete sem bonyolult: szólistája, Scarpia, unisono énekel, következőképpen kénytelen „repszteni” nemcsak a kórusal, legfőképpen a rézfúvósokkal íminél fogva a baritonisták

polnát elérjem”. Mese nincs, a színpadot eszerint kell berendezni, a jelenetet megrendezni. A kifutó és sokat tapasztalt Varga Mátyas (idén főbérletet vállalt e mozibéli színpadgarzonban) változatos és előkelő, praktikus és tetszetős díszletképeket rendezett be. *Vágvölgyi Ilona* eltalált jelmezeivel (Scarpia sasorra mesteri) izgalmasan fűtött hangulatot árasztanak. *Angyal Mária* az első felvonásban megmutatja a festményt (nem szokták), ahol Cavaradosi „két nőre búbját” csodálja, s ugyanezzel a físzta, sallangtalan vezetéssel teremt meg a különböző situációkat — úgyelve a figurák mozdulatainak logikájára —, hogy azok mind feszesebben, emelkedetebben kövessék egymást.

A címszereplő *Bajtaj Horváth Ágota*, *W. Ashbrook* monográfiája úgy jellemzi Toscát, mely „az egyetlen érett olasz nő portréja” Puccinál, hogy az „alsó oktávan sötét, érzék hangszíne van szűksége”, mihez *Max de Schauensee* találóan fűzi hozzá, „a tüzet és a női gyengeséget egyesíti”. Bajtaj — aki rövidebb szünet után tért vissza a színpadra, miután élete legnagyobb szerepében vizsgázott, anyá lett — elsősorban érzelmileg töltött föl az elmúlt hónapokban, s ez kihat színpadi exteriörjére. Emeltettük már, a játék minő lényegi tartozéka ennek az operának. Meglehet, Bajtaj szopránjának teherbírást végsőkéig próbára teszi, azért sok igazán szép pillanata van, s emellett, hogy zenéleg kifogástalan, természetesen használja a különböző érzelmi effekteket — olyan szenzációs játékok, hogy *Sardou* drámájában felléphetne bárhol. Némiképp fordított a helyzet *Juhász Józsefnél*, Cavaradosi, ha nem annyira lírico, mint amennyire *spinto*, összességében azzal együtt meggyőző, hogy játékképzése legalább is vitatható. Ezt a fennkölt érzelmű, bohém festőt tulajdonképpen balszerencséje sodorja végte felé, *Juhász* viszont azzá formálja, mint aki egész életében mára sem készült, mint hitvallásra Angelotti és a szabadság mellett. A különbség nyilvánvaló, részletkérdés mégis, hiszen *Juhász* látványosan, értelesen énekel. Levetkőzte néhai intonációs bizonytalanságait, piandói is lágyabbak, magasságai sem vesztettek intenzitásukból. Scarpia: *Gyimesi Kálmán*. A szerep (maga is hivatkozik rá) Jago előszobája. Új hangtípus Puccinál, erőteljes közpéplággal, masszív és megbízható magasságokkal (geszig), nem véletlen, ha *Borisz Godunovok* éneklük. Márpedig *Gyimesi* baritonjának ahhoz, hogy színgazdagságában pompázzék, *Luna*, *Germon*, *Rigoletto* az igazi (egy *Figaró*ról vagy *Papagenó*ról nem is beszélve) — gondoltam én, pénteken estig, úgy körülbelül fél nyolcig. S azóta töprengésre készlet, minő nyeresége lenne a szegedi operának, ha az ő kivételes zené-énektechnikai intelligenciájával, éppen a Scarpián át, eljuthatna mondjuk *Amonasróig* vagy *Jagóig*. „Nekem már csak az izlik, amit erőszak szerzett” — énekl, s játssza démoni erővel, tökéletesen ellenszenvesre elrajzolva Scarpiát. Azzal a természetességgel, mintha másképp nem is lehetne. A kisebb szerepekben *Fekete Imrét*, *Rácz Imrét*, *Huszár Ferencet*, *Bálint Ilonát* hallottuk.

Nikolényi István

Rendezvények, tanulságok

Befejeződött a múzeumi hónap

Két évtizede már, hogy októberben a múzeumok kerülnek a tudományos élet, a közmívelődés homlokterébe. A múzeumi és műemléki hónap minden esztendőben jelentős eseménye ennek az országot átfogó hálózatnak. Leletmentés, anyaggyűjtés, restaurálás, tudományos fejlődés megannyi mozzanata találkozik a „múzeumi szentelt ligetek” újmódi fórumaiban. Az idei eseménysorozat befejezéséért rövid mérlegkésztésre kértük dr. *Trogmayer Ottó* megyei múzeumigazgatót és *Wagner István* igazgatóhelyettesét. Elmondták, hogy a most záruló programsorozat sok tapasztalattal, fellelkesítéssel gazdagította a munkatársakat, az egész szervezet belső életét: a statisztikák azt is bizonyítják, hogy a közönség megszokta, igényli-várja és maga módján értékeli a gazdag, sokszínű rendezvényeket.

Csongrád megyében a különböző programok alkalmazkodtak a múzeumok sajátos profiljához. Külön jelentőséget biztosított a mostani eseményeknek, hogy *Pozsgay Imre* művelődési miniszter avató beszédével Makón, az új *József Attila* múzeumban vette kezdetét az országos rendezvénysorozat. A felszabadulás óta a makói a második múzeumi célokra tervezett és épített intézmény. A néhány éve átadott irodalmi emlékhely, az *Esperit-ház* után az új épület — a Makó 700 éve című helytörténeti kiállítás, valamint a grafikai művészlepel anyagát fölvonatolt látlat — széles körű, új minőségű múzeumi munka kezdetét teremtette meg. Az *Esperit-ház* előadótermében népszerű közmívelődési munka folyik és sokan látogatják az állandó és időszakos kiállításokat is.

A csongrádi múzeum az idén ünnepelte születésének negyedszázados évfordulóját. Hogy a jubileum emlékeztetse legyen, ez év augusztusában a Hunyadi téren Lénárt István budapesti mutatónyos és *Kalanás Mihály* traktoros arany- és ezüst-pénzeket rejtő cserépedényre bukkant. A véletlen szerencse így tette emlékeztetésé az évfordulót. A 17. század végétől a 19. század közepéig terjedő időszakból rendkívül értékes veretek kerültek elő. Többek között L. Lipót 1661-ből származó 15 krajcáros, sok aranydukát, ezüsttallér, a legkisebbi pénz I. Ferenc József 1859-ből való dukátosa. Alkotmányunk kimondja, hogy a földben levő minden régészeti lelet és értéktárgy a nemzeti vagyon része, melyért nem jár se szálalék, se jutalom. Hogy a két megtalálót mégis tíz-tízezer forintot pénztalomban részesítették, az példamutató magatartásuknak, gyors, pontos, határozott és becsületos munkájuknak elismerése. A városban megteremtődtek a múzeumbővítés feltételei, készülnek az átalakítási tervek, s a múzeumi hálózat vezetőinek elképzelése szerint a jövő esztendőben a megyei megnyitó ünnepséget

már ott tartanak. Az állandó kiállítás mellett így lehetőség teremtődik Csongrádon — a múzeumi profiljához kapcsolódva — ideiglenes helytörténeti, néprajzi bemutatók rendezésére.

A múzeumi hónap rendezvényeinek zömét ismeretterjesztő előadások alkotják megyszerte. Az idei tapasztalatok azt bizonyítják, hogy míg a megye városai általában kielégítő az érdeklődés, addig Szegeden ugyanazokra az előadásokra aligallig kíváncsiak az emberek. Úgy tűnik — összegezték véleményüket a munka irányítóit —, hogy még difficiáltabban kell felmérni a kielégítési igényeket, új módszerekkel kell kísérletezni, felhasználva az újság, a televízió, a rádió fórumait is. Jobban kell építeni egyegy részterület iránti mélyebben érdeklődő, felkészült szakmai közönségre. Igen sikeresek voltak a múzeumi kirándulások, mintegy félezen ismerkedtek meg a megye emlékhelyeivel, múzeumaival. A mostani programokra jelentették meg a tavalyi tudományos ülészekon elhangzott előadások és kutatási beszámolóok gyűjteményét. Ebből hagyományt igyekeznek teremteni, az idei beszámolókat is kötetbe formálják.

A múzeumi munkát segítők közül az idén Laps And-

rás szobrászművész emléklakettjével tüntették ki *Major Józsefet*, az NKFV Móra Ferenc brigádjának tagját a gorszai ásatásnál végzett kiemelkedő munkájáért és dr. *Tari László* nyugdíjas fogorvost, aki a csongrádi múzeum baráti körének tagjaként hosszú éveken át végzett értékes társadalmi munkát.

A múzeumi hónap zárásaként — s mintegy a munka folyamatosságának igazolásul — kiállítás nyílt a szegedi grafika egyik megteremtőjének, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégium alapítójának, a Londonban élő világhírű művésznék *Buday Györgynek* magyar írókat és költőket ábrázoló fametszetéből. A 25 portrét és a tíz ex librist a művész Szegeden élő húga, dr. *Buday Margit* főorvos bocsátotta a múzeum rendelkezésére. Mint dr. *Trogmayer Ottó* elmondta, jövőre *Buday György* születésének 75. évfordulójára művelői, gazdag levelezéséből és életéhez, személyiségéhez kapcsolódó dokumentumokból nagyszabású kiállítást terveznek, s jó reményeik vannak arra, hogy a *Buday György* gyűjtemény gondozója apóljája a szegedi Móra Ferenc Múzeum lesz.

T. L.

Kongresszus után

Az ifjúsági szövetség feladattervéből

Kongresszusok évének is nevezhetnénk az ideit. Határozatok sora született ezeken a fórumokon, olyanok, amelyek hosszabb távon járulnak ki az elkövetkező években legfontosabb tenivalóinkat. A KISZ X. kongresszusán a fiatalok kapta közös akarunkat, céljainkat megfogalmazó feladatokat. Sikeres végrehajtásuk — az eredményes munka záloga — érdekében jól kell ismernünk, mi célból fogantak. Mit tartalmaznak, és nem utolsósorban mit várhatunk tőlük.

Három év tulságosan hosszú idő ahhoz, hogy tervezés nélkül is minden KISZ-vezető és KISZ-tag tudja, mikor mi a dolga. A KISZ Szeged városi bizottsága a közelműtben készítette el e határozatok végrehajtását szorgalmazó, három évre szóló feladattervezetét, amelyben nem véletlenül első helyen szerepel a kongresszus dokumentumainak megismertetése. Így most, a parlamentekkel egy időben, arra kell törekedniük a KISZ-vezetőknek, hogy biztosítsák a nélkülözhetetlenül fontos ismeretterjesztési feltételeit.

A városi bizottság és az apparátus tagjai első számú felelősei az elképzelések megvalósulásának. Elemző, feladatkielölő, ellenőrző tevékenységükön túl sok új munka vár rájuk is. Tervek szerint a jövőben rendszeresen ellátogatnak a KISZ-szervezetekhez, tájé-

koztatják azokat a testület munkájáról, fokozottabban ellenőrzik a határozatok végrehajtását. Kevesebb papír-munka, több helyszíni segítségnyújtás jellemzi majd tevékenységüket. Többet foglalkoznak a családi KISZ-tagokkal, a családra neveléssel, a veszélyeztetett gyerekekkel, a fiatalok bünyözésének megelőzésével. Kezdeményezik az általános és középiskolákban a családi és mozzalmi élet szorosabb összehangolását. Tovább erősítik a tanuló és dolgozó fiatalok kapcsolatát. Munkájukat olyan irányba fejlesztik, hogy a szervezeti kereteket ne merevítse meg, ellenkezőleg. Az öntevékeny alapszervezetek és helyi kezdeményezések támogatásával akarják elősegíteni a mozzalmi élet rugalmas közösségi jellegét. A városi KISZ-bizottság is kiemelt feladatának tekintti, hogy a fiatalok lakáshoz jussanak. Rézt kérnek a lakásgazdálkodási tervek megvalósításából, az igazságos döntések előkészítéséből. Információs iroda létrehozása is szerepel a feladattervben, amely tájékoztatná a fiatalokat a gazdaságkodás rendszeréről, az elosztás alakulásáról. Új színfoltja terveiknek, hogy az ifjúság színvonalasabb szórakoztatása, művelődése érdekében rendszeres, tartalmas kapcsolatra törekessen a városban működő köz-művelődési intézményekkel.

Az egyetemi, főiskolai, üzemi, intézményi KISZ-bizottságok sem maradhatnak télen; felelősségteljesbb módon kell irányítaniuk a területi mozzalmi munkát, eredményesebben képviselniük a fiatalok érdekeit az intézmények, vállalatok minden fórumán.

Nem feledkeznek meg a munkaterv az utánpótlásról, a KISZ-tagga, a párttagga neveléséről sem. A kongresszusi határozatok megvalósulásának esu-pán első lépésőfokát jeleníti a tervezet.

M. E.

Kutatók a tűzoktelepen

Szombaton a dévaványai tűzoktelepen tettek látogatást egyhetes debreceni tanácskozás után, a Nemzeti Vízi Kutató Iroda tudományos ülésén 31 országból részt vett tudományos kutatók, madártani szakemberek, Felkeresték a szabdkívósi tájvédelmi

körzetet, majd a kardoskúti természetvédelmi területet. A vendégeknek a madárvo-nulási telepek szerepéről, a természetvédelmi munkákról adtak tájékoztatást. Az ülés résztvevői vasárnap a Kiskunsági Nemzeti Parkba látogatnak el.